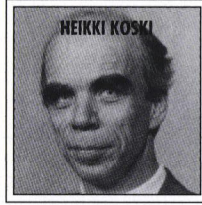

KANSALAINEN, KUNTA JA VALTIO

Viime aikoina on enenevässä määrin puhuttu ns. kansalaisyhteiskunnasta. Tasavallan presidentti on useissa puheissaan ja puheenvuoroissaan viitannut siihen. Niin ikään hyvinvointivaltion sijaan on ryhdytty puhumaan hyvinvointiyhteiskunnasta, jonka säilyttämiseen pyritään erilaisin ilmaisin. Taustalla on kaksi ajatusta: toisaalta hyvinvointivaltiossakin kansalaisten hyvinvoinnista käytännön tasolla vastasivat kunnat, toisaalta julkisen talouden ongelmat johtavat siihen, että hyvinvointipalveluihin liittyvää vastuuta siirtyy entistä enemmän myös yksityiselle sektorille ja ihmisille itselleen.

Kun puhutaan kansalaisyhteiskunnasta, sitä voidaan lähestyä eri tavoin. Optimistinen ajattelu lähtee kansalaisten oma-aloitteisesta aktiivisuudesta, siitä että jokaisessa ihmisessä on paljon käyttämättömiä voimavaroja, jotka voivat ohjautua myös kanssaihmiesten tukeen ja auttamiseen. Tämän ajattelun mukaan välinpitämättömyys vähenee, yhteisvastuun ja solidaarisuuden tunteet lisääntyvät. Ihmisten on pakko ottaa kahdella lailla vastuuta: vastuuta toisistaan turvatakseen yhteiskunnan tasapainoisen kehityksen ja vastuuta myös tulevista sukupolvista, jotta heillä säilyisivät elämisen edellytykset, ennen kaikkea turmeltumaton elinympäristö.

Kun puhutaan ”pienestä demokratiasta” suuren vastakohtana, sillä usein tarkoitetaan juuri kansalaisyhteiskuntaa ja sen toimintatapoja. Subsidiariteettiperiaate eli läheisyysperiaate nähdään kansalaisnäkökulmasta: se,

minkä yksityiset ihmiset, perheet tai vapaaehtoisyhteisöt voivat tehdä, ei kuulu viranomaisten hoidettavaksi. Ja silloin kun on kyse viranomaisratkaisusta, ne on tehtävä niin alhaisella tasolla kuin suinkin mahdollista, mahdollisimman lähellä niitä kansalaisia, joita ratkaisut koskevat. Käyttövoimana on ihmisten oma aktiiviteetti ja lähtökohtana heidän omat jokapäiväiset tarpeensa. Kyse ei kuitenkaan välttämättä ole pienistä asioista, vaan päinvastoin usein hyvinkin tärkeistä, päivittäin kohdattavista kysymyksistä. Kun puhutaan tavallisista ihmisistä tai pienistä asioista, on syytä olla varovainen: tavallisia ihmisiä ei ole ja asioiden pienuus tai suuruus riippuu näkökulmasta.

Olemme joka tapauksessa kulkemassa kohti sellaista kansalaisyhteiskuntaa, jossa valtio on takaamassa hyvinvointikehityksen yleiset puitteet ja jossa kunnilla on tärkeä yhteenkokoava toteuttamisvastuu, mutta jossa myös yksityiset ihmiset, perheet, ehkäpä suvutkin, sekä vapaaehtoiset yhteenliittymät, ryhmät ja monet yhteisöt ottavat vastuun merkittävästä osasta tehtäviä. Tätä vastuunottoa liittyy jo nyt lasten, vanhusten ja sairaiden hoitoon sekä vapaa-ajan palveluihin ja toimintamuotoihin, mutta se tulee epäilemättä laajenemaan.

Tässä kansalaisyhteiskunnassa myös kunnilla ja seurakunnilla on oma sijansa. Itse asiassa kunnat lähimpänä kansalaisia olevana hallinnontasona ovat kansalaisyhteiskunnan toiminnassa avainasemassa. Kansalaisilahan on kolmenlainen rooli kunnallisten pal-

velujen osalta: he päättävät – valitsemiensa toimielinten kautta – palveluista, käyttävät niitä ja vielä valvovat niiden toteutumista, saatavuutta, laatua ja kustannuksia. Kansalaisten edellytyksiä suorittaa tätä valvontaa olisi parannettava. Siinä kansalaisjärjestöillä on hyvin keskeinen rooli.

Ehkäpä kaikkein keskeisin kysymys liittyy siihen, miten perinteinen ajattelumalli ylhäältäpäin, hallinnosta käsin, tapahtuvasta ohjauksesta kyettäisiin muuttamaan niin, että asioita entistä suuremmissa määrin katsottaisiin kansalaisista ja heidän tarpeistaan käsin, ”alhaalta ylöspäin”.

Toinen pessimistisempi lähtökohta liittyy julkisen talouden ongelmiin. Katsotaan, ettei valtiolla ja kunnilla ole enää taloudellisia edellytyksiä hyvinvointipalvelujen riittävään turvaamiseen, joten kansalaisten itsensä on kannettava yhä suurempi vastuu. Valtio ja

kunnat eivät kykene parantamaan riittävästi työllisyyttä eivätkä tämän ajattelun mukaan omaa myöskään oma-aloitteista halua kansalaisyhteiskunnan kehittämiseen. Kaikki lähtee ikään kuin olosuhteiden pakosta: ihmisten on itse otettava ohjat omiin käsiinsä.

Vaikka molemmat lähestymistavat johtaisivat kansalaisyhteiskuntaa kehitettäessä samoihin myönteisiin tuloksiin, esimerkiksi siihen, että ihmiset tottuivat ottamaan enemmän vastuuta itsestään ja kristillisen lähimmäisenrakkauden hengessä myös toisistaan, niillä on eroja. Jos kansalaisten luottamus valtioon ja kuntiin kulttuurisen, sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen turvaajina katoaa, myös demokratia on vaarassa. Siksi olisi toivottavaa, että kansalaisten, kuntien ja valtion suhteet kehittyisivät myönteisistä lähtökohdista, vaikka taustalla olisivatkin todellisen elämän tiukat realiteetit.

ALKOHOLITUTKIMUSSÄÄTIÖN APURAHAT HAETTAVISSA

Alkoholitutkimussäätiö myöntää apurahoja

- alkoholinkäyttöä koskeviin tutkimuksiin
- tutkimuksiin, jotka selvittelevät alkoholia yksilön ja yhteiskunnan ongelmana
- raittiustoimintaa koskeviin tutkimuksiin
- alkoholitutkimukseen liittyvään huumausainetutkimukseen.

Vuoden 1996 apurahat on haettava säätiöltä saatavia hakemuslomakkeita käyttäen syyskuun 30. päivään mennessä. Lomakkeita jakaa Tuula Muhonen-Niskanen, puh. 90-3967 2008.

Hakemukset on toimitettava osoitteella: Alkoholitutkimussäätiö, PL 220, 00531 Helsinki. Tarkempia tietoja antaa sihteeri Klaus Mäkelä, puh. 90-3967 2003.